

[K] “MANDI”, HET ADIEU VAN KRIS MARTIN

Tijdens de zomer van 2012 liep in de Gentse Sint-Baafskathedraal onder de titel *Sint-Jan* een tentoonstelling met hedendaagse kunst. Het idee kwam van de kunstenaar Kris Martin (°1972). Het jaar voordien had hij aan de kathedraal zijn “humaan kruis” geschonken, een eenvoudig kruis van 130 centimeter hoog in hoogglanzend inox, waarbij de twee horizontale uiteinden over elkaar gebogen zijn, waardoor het lijkt alsof de Christusfiguur, in plaats van zijn armen wijd uit te spreiden, ze voor zijn ogen houdt. Uit dankbaarheid voor deze genereuze gift nodigde de kanunnik hem uit om in de kathedraal tentoon te stellen, maar dat deed hij liever niet alleen. Toen het idee even later werd opgepikt door Jan Hoet, voormalig directeur van het museum voor hedendaagse kunst in Gent, kwamen er meteen zestig kunstenaars bij.

Het kruis gaat terug op een kleinere bronzen versie die Kris Martin enkele jaren eerder realiseerde en die hij de titel *Idiot* meegaf (2007), zonder de bedoeling hiermee te provoceren of een blasfemische daad te stellen. Integendeel: doordat Christus de ogen sluit, krijgt hij een meer menselijke invulling. Wendt hij zijn blik af omdat hij de staat van de mensheid niet meer kan aanzien of sluit hij zijn waakzame ogen omdat hij haar het volste vertrouwen schenkt?

Een idioot is iemand die onwetend is, maar het woord wordt ook gebruikt in de betekenis van eigenaardig of bijzonder, eenvoudig en onschuldig. Een idioot is iemand die geen professionele kennis heeft, maar wel over een intuïtieve intelligentie beschikt. Als kunstenaar is Kris Martin dan ook autodidact. Hij kreeg een opleiding als architect en heeft verschillende jaren in de praktijk gestaan, tot op het moment dat hij, zoals de idioot, van het disfunctioneren zijn beroep maakte. En met succes. Terwijl hij in België amper bekend was, stelde hij bij het begin van de eenentwintigste eeuw tentoon in belangrijke buitenlandse galeries en musea.

In het oeuvre van Kris Martin speelt *De idioot* van Dostojevski een belangrijke rol. Met dezelfde discipline als die van een middeleeuwse monnik die miniaturen kopieert, heeft hij de roman volledig met de hand overgeschreven. Wat oorspronkelijk een remedie tegen zijn *writer's block* moest zijn, bleek een

Kris Martin, *Mandi VIII (Laocoon)*, 2006, gips,
Foto Achim Kukulies © galerie Sies + Höke, Düsseldorf.

belangrijke bron van inspiratie. In tegenstelling tot de Don Quichot van Pierre Menard in het verhaal van Jorge Luis Borges¹, is het werk van Kris Martin geen daad van *appropriation* (het zich toe-eigenen van het kunstwerk van iemand anders), maar een vorm van identificatie met het hoofdpersonage uit de roman. Overal waar de naam van de idioot Mysjkin voorkwam, heeft hij die door zijn eigen naam vervangen.

De idioot is een soort Christusfiguur waarmee de kunstenaar zich identificeert, niet als de miskende profeet zoals bij James Ensor of de verlosser zoals bij de twintigste-eeuwse Duitse kunstenaar Joseph Beuys, maar als iemand die wat wereldvreemd is en op een naïeve manier het goede betracht. Maar de idioot heeft ook macht. Hij is in staat anderen te inspireren of te begeistern. In volkse afbeeldingen draagt hij een trechter op zijn kop. Dit is voor de idioot wat de kroon is voor de koning, een teken van macht, aanzien en respect. Daarom maakte Kris Martin voor zichzelf een trechter in puur goud (*Funnel*, 2005).

Naast het “humaan kruis” dat ondertussen

permanent 113 meter hoog op de vlaggenmast van de Gentse kathedraal prijkt, leverde Kris Martin voor de tentoonstelling *Sint-Jan* nog twee andere bijdragen. Ze geven een goed idee van de veelzijdigheid van dit oeuvre. De kunstenaar maakt gebruik van de meest verscheiden materialen, heeft oog voor ruimte en schaal en wijst de toeschouwer erop hoe het oneindig grote zich probleemloos weerspiegelt in het oneindig kleine.

Bij de ingang van de kathedraal hing aan het plafond van het portaal een zeven meter lang zwaard dat als dat van Damocles boven de bezoekers zweefde. Symbool van het gevaar dat ons voortdurend bedreigt en ons eraan herinnert dat voorspoed kan omslaan in het onafwendbare noodlot. Ondanks het spectaculaire karakter en de enorme *présence* van dit werk oogt het niet theateraal, maar zet het aan tot nederigheid en reflectie.

De derde bijdrage aan *Sint-Jan*, in een hoe dan ook bijzondere historische en religieuze context, was veel discreter en is waarschijnlijk aan menig bezoeker onopvallend voorbijgegaan. In de kogelvrije, glazen kooi waarin *Het Lam Gods* van

de gebroeders Van Eyck bewaard wordt, legde de kunstenaar op de houten reling een gouden bij van 22 karaat met de pootjes in de lucht (*Bee*, 2009). Naast het evidente contrast tussen de vergankelijkheid van het insect en de eeuwigheidswaarde van het edelmetaal, appelleerde dit werk ook aan de betekenis van de bij als zinnebeeld van christelijke deugden als reinheid, wedergeboorte en vlijt. De (bijen)wassen kaarsen nodig voor een eucharistieviering zouden een verre herinnering zijn aan dit oudchristelijke symbool. Ondanks het enorme verschil in schaal en aanwezigheid hebben deze werken van Martin met elkaar gemeen dat ze ons confronteren met onze eigen sterfelijkheid. Als hedendaagse *memento mori* herinneren ze ons eraan dat de tijd onherroepelijk verstrijkt.

Het centrale thema in het oeuvre van Kris Martin is dat van de tijd en bij uitbreiding ook dat van temporaliteit en eeuwigheid, onsterfelijkheid en herinnering, leven en dood. En aangezien de tijd een relatief begrip blijft, beweegt Kris Martin zich probleemloos tussen romantiek en modernisme, tussen conceptuele kunst en minimalisme, tussen *appropriation* en *readymade*.

In *Mandi VIII* (2006), Martins kopie van de beroemde *Laocoön*, een laathellenistisch marmeren beeld met de voorstelling van Laocoön en zijn twee zonen die door de slangen van Poseidon gewurgd worden, zijn de slangen weggelaten. De angst voor de onzichtbare vijand en de onbekende dreiging is mogelijk nog groter dan die voor de gevaren die ons reeds bekend zijn.

De *Laocoön* van Martin kan ook gelezen worden tegen de achtergrond van het gelijknamige essay van Gotthold Ephraim Lessing uit 1766 over de grenzen van de schilderkunst en de poëzie. Dit geschrift uit de Duitse verlichting gaf aanleiding tot *The New Laocoön. An essay on the Confusion of the Arts* (1910) van de Amerikaanse cultuurcriticus Irving Babbitt en *Towards a Newer Laocoön* (1940) van kunscriticus Clement Greenberg, die erop wijst dat bepaalde esthetische problemen van alle tijden zijn en dat de moderne kunstenaar zich moet definiëren afhankelijk van de beperkingen van zijn eigen medium. Een boodschap die aan Kris Martin, gezien zijn voorliefde voor formele elegantie en sensuele materialen, duidelijk niet besteed is.

Het ervaren van de tijd en het tijdsverloop staan

in nauw verband met thema's als schoonheid en vergankelijkheid, maar ook met creatie en destructie. Een mooi voorbeeld hiervan is *Vase* (2005), waarbij een hedendaagse versie van een meer dan twee meter hoge Qing vaas door de kunstenaar gebroken wordt telkens als ze wordt tentoongesteld. Daarna lijmt hij alle stukken weer aan elkaar. In een oeuvre waarin het spirituele en het efemere een belangrijke plaats innemen, heeft dit werk eerder een materialistisch en speculatief karakter. Bij elke tentoonstelling wordt de vaas kwetsbaarder, maar paradoxaal genoeg gaat volgens de wetten van de kunsthandel haar waarde ook omhoog. Het mag dan ook geen toeval zijn dat op deze typische wit-blauwe Chinese vaas geen religieuze of spirituele onderwerpen zijn afgebeeld, maar drukke handelsactiviteiten die zich afspelen in een welvarende stad aan een rivier met talrijke boten, bruggen en aanlegsteigers.

Een van Martins bekendste werken, *Mandi III* (2003), bestaat uit een informatiebord zoals we dat kennen uit treinstations en luchthavens, maar zonder vermelding van bestemming of uur. De bordjes voor de letters en de cijfers van het zwarte *flipboard* ratelen nog wel regelmatig rond, maar ze

Kris Martin, *Still Alive*, 2005, verzilverde bronzen replica van de schedel van de artiest, Foto Achim Kukulies © galerie Sies + Höke, Düsseldorf.

geven geen informatie van ruimte en tijd. Mogelijk is het een informatiebord voor onze laatste reis naar onze ultieme bestemming.

Geen mooiere manier om de tijd zichtbaar te maken dan door hem te bevriezen. In 2007 slaagde Kris Martin erin de Londense kunstbeurs *Frieze* gedurende een minuut stil te leggen. Via de luidsprekers vroeg een officiële stem alle aanwezigen “hun elektronische apparaten uit te zetten, hun activiteiten te staken en een minuut stilte in acht te nemen uit respect voor het moment”. De kunstenaar vraagt “een minuut stilte zonder dat er een reden voor is. Voor niemand. Voor niets. Gewoon een minuut voor jezelf. Een minuut winnen of verliezen, verspillen of gebruiken. Aan u de keuze.”

Doordat we ons van de tijd bewust zijn, zijn we ons ook bewust van onze eindigheid. Voor de reeks *End Points* (vanaf 2004) knipt Kris Martin telkens de laatste punt uit van het boek dat hij gelezen heeft. Zijn lectuur is zeer gevarieerd, van Ovidius en Francis Bacon tot Ivan Toergenjev, Thomas Mann en John Steinbeck, H.G. Wells en Johanna Spyri (auteur van *Heidi*), maar het einde is altijd een punt. En deze punt van de laatste zin van het boek wordt pal in het midden van een blad papier geplakt, waardoor het “eind-punt” plotseling het centrum van het universum wordt. Het lijkt alsof het volledige verhaal in het oneindig kleine zwarte gat gecompriëerd werd.

Sleutelwerken uit zijn oeuvre geeft Kris Martin systematisch de titel *Mandi* mee. Het is een lokale Italiaanse uitdrukking die gebruikt wordt om afscheid te nemen. Ze bestaat uit de samentrekking van *mano* (hand) en *dio* (God) en wil zoveel zeggen als “in de handen van God” of “adieu”. Is het oeuvre van Kris Martin één groot afscheid? Een voorbereiding op het leven na de dood? Het antwoord van de kunstenaar bestaat uit het ultieme zelfportret. In 2005 maakte hij met behulp van een driedimensionale scan een verzilverde bronzen replica van zijn eigen schedel. De titel van het werk is *Still Alive*. Tot nader order is het leven na de dood alleen maar voor kunstenaars weggelegd.

LIEVEN VAN DEN ABBELE

www.krismartin.be

Noot

(1) Verwijzing naar ‘Pierre Menard, schrijver van de *Quichot*’, een verhaal van Borges in de vorm van een literaire kritiek over de fictieve Franse schrijver Pierre Menard. In dit verhaal wil Pierre Menard zich helemaal identificeren met Cervantes, de auteur van *Don Quichot de la Mancha*.